

Надія Мориквас

ПОЕТИЧНИЙ ДЕБЮТ СТЕПАНА ЧАРНЕЦЬКОГО “В ГОДИНІ СУМЕРКУ”

У бібліотеці Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України зберігається перша збірка С.Чарнецького “В годині сумерку”, що вийшла 1908 р. у Львові у видавництві “Молодої Музи”. Київський примірник привертає увагу тим, що містить автограф – дарчий напис автора на титульній сторінці: *“Коханому Славкови. Львів, 19.10. 1907 року”*. Очевидно, частина накладу збірки була видана раніше, і один із перших примірників С.Чарнецький подарував Я.Весоловському. Те, що згаданий напис адресований саме Я.Весоловському, підтверджує й посвята вірша “У Марусі”, уміщеного у другій збірці С.Чарнецького “В годині задуми” (1917): *“Присвячую коханому Славкови Весоловському...”* Я.Весоловський – галицький журналіст, редактор “Буковини”, співробітник “Діла”, часопису “Назустріч” та ін., автор театральних рецензій, зокрема на постановки С.Чарнецького. Мав він і певну причетність до поетового дебюту. У ЦДІА у Львові зберігається лист С.Чарнецького до Я.Весоловського, тодішнього редактора “Буковини”, та лист, адресований редакції часопису, який засвідчує, що 1903 р. адресант вислав туди добірку своїх поезій під назвою “В годині сумерку” та ще кілька, що увійшли згодом до його першої збірки¹.

Автограф, датований 1907 роком, дає нам формальний привід звернутися до цього поетичного дебюту, що відбувся 100 років тому. Тим більше, що його автор – один із найцікавіших, але незаслужено забутих ліриків літературного угруповання львівських письменників початку минулого століття “Молода Муза”. Судячи зі спогадів його побратимів, це був яскравий представник свого середовища і свого часу, з невідомим ліричним хистом і щедрою натурою. Ще в першому числі журналу “Сьвіт”, що 24 лютого 1906 року оголосив про з’яву нових поетів, які вказували громадянству в його “хвилях борби призабуту може, а предсі все так тужно вижидану стежину: Добра і Краси”, заповідалося подавати серед інших поезії С.Чарнецького. Отож, його триптих “З осені” та вірш “Не жди мене” було опубліковано в числі 15, а в наступному числі, поруч із “Ніобою” Ольги Кобилянської, міститься його поезія “Там, де гора чорна, сумна”. Усі ці твори згодом увійшли до першої поетової збірки “В годині сумерку”.

Як зазначає польський дослідник “Молодої Музи” Я.Грицковян, С.Чарнецький припізнався зі своєю першою книжкою. Справді, у 1906–1907 рр., коли творилася “Молода Муза”, усі її учасники мали вже певні літературні здобутки. У Б.Лепкого було шість поетичних збірок і визнання, О.Луцький видав збірки ліричних поезій “Без маски” (1903), “З моїх днів” (1905), “В такі хвили” (1906), В.Пачовський – окрему книжечку “Розсипані перли” (1901) і драматичну містерію “Сон української ночі” (1903). П.Карманський опублікував збірку “З теки самовбивці” ще 1899 року. М.Яцків за сприяння І.Франка видає 1900 року збірку новел “В царстві сатани”, а в 1902 р. повість “Огні горять”. Лише С.Чарнецький і С.Твердохліб не мали власних книжок; їхні твори принагідно публікувалися в поетичних антологіях та в тогочасних часописах “Українське слово”, “Діло”, “Руслан”, “Молода Україна” тощо.

¹ ЦДІА у Львові. – Ф. 381. – Оп. 1. – Спр. 64. Листи до Ярослава Весоловського.

Перша збірка С.Чарнецького, до якої ввійшло 48 віршів, має сім розділів: “З гір”, “До Неї”, “Осінь”, “З театру”, “На карнеті”, “Мій альбом” і “Хвилі”. Назви перших трьох яскраво засвідчують тематичну спрямованість збірки та й усієї поетичної творчості автора, в якій переважає інтимно-пейзажна лірика.

Першим на дебютну збірку С.Чарнецького відгукнувся М.Мочульський. У рецензії “Поезії Стефана Чарнецького п. з. “В годині сумерку”, уміщеній у ЛНВ, він, зокрема, писав: “А власне поезія Чарнецького не єсть для мене тим жерелом, із якого моя душа могла б напитися цілющої води. Я знайшов в його поезії чуле серце на красу природи і на дівочу вроду, але я знайшов у ній і трохи акторства і легкодушність...”² Як бачимо, оцінка стримана й доволі скептична. Пізніше, у спогадах про відвідини хворого Франка в 1908 році, критик зізнався, що Іван Якович сказав йому: “А ви не демаскуйте поетів і не пишть більш...”³ М.Мочульський зрозумів це як натяк на його статті “Поезії Стефана Чарнецького” та “Оден з ділетантів” (“присвячена” творчості О.Луцького). Обидва критичні виступи, як пише авторка післямови до спогадів М.Мочульського Н.Ощипок, мали спільну основу: “вони були спрямовані, з одного боку, на утвердження реалістичних тенденцій у літературі, а з другого – на критику літературного угруповання “Молода Муза”⁴. Отже, І.Франко став на захист молодомузівців. Можливо, якби не прикре загострення його хвороби саме того року, коли вийшла перша збірка С.Чарнецького, він би відгукнувся на неї!

Музикальність, фрагментарність та імпресіонізм вражень, словесна утопія й символічна містерія – усі ці прикметні особливості новітньої літератури “вибудовували нову художню реальність, яка тяжіла до естетичної самодостатності, навіть статичної стилізації й водночас фіксувала гротесковість розщеплення модерного “я” між автентичним і штучним, між інтенціонально-духовним і експериментальним”⁵. Тобто деяка удаваність і навіть декларативність психологічних переживань тогочасних поетів мала засвідчувати відстороненість і вищість мистецтва над життям, що, власне, належить до засадничих концептів європейського модернізму. Поезія ж С.Чарнецького вирізнялася глибоким ліризмом, непідробною щирістю. Хоча є в нього і твори іншого, виразно модерністичного гатунку. І це закономірно, адже, як зазначає Ю.Тарнавський, у “різні періоди своєї творчості, і навіть у різних творах того самого періоду, а подекуди навіть в тім самім творі, мистець може застосовувати засоби різних стилів чи метастилів. Тому, чи належить мистець до модернізму чи ні, властиво треба уточнювати, про який період чи твір ідеться”⁶. Отож і в першій збірці С.Чарнецького “В годині сумерку”, яку в цілому можна розглядати як модерністську, присутня й поезія з виразним декадентським малюнком, і, скажімо, вірш “В каварні” з реалістичними штрихами зображення життєвої ситуації. Порівняймо:

Не раз душа моя скимлить
В глухі, беззвездні ночі,
І сум туманний давить грудь
І до землі толочить...⁷

Минають дні, минають ночі
Ти за буфетом все сама.
В утому вбрали твої очі
Сліди недоспаної ночі –
Жалоба в них тремтить німа...⁸

Якщо в першому вірші туга поета, безпричинна, навіяна хіба що самотністю і, здається, схильністю самої людської душі “скимлити”, – суто декадентське

² Мочульський М. Поезії Стефана Чарнецького п. з. “В годині сумерку” // ЛНВ. – 1908. – Т. 41. – Кн. 2. – С. 394.

³ Мочульський М. Іван Франко: студії та спогади. – Л., 2004. – С. 90.

⁴ Там само. – С. 133.

⁵ Див. Моренець В. Національні шляхи поетичного модерну першої половини ХХ ст.: Україна і Польща. – К., 2001. – С. 40.

⁶ Тарнавський Ю. Модернізм, це теж гуманізм // Кур’єр Кривбасу. – 2003. – Ч. 168 (листопад). – С. 182.

⁷ Чарнецький С. В годині сумерку: Поезії. – Л.: Вид-во “Молодої Музи” (Накладом М.Петрицького), 1908. – С. 24.

⁸ Там само. – С. 75.

світовідчуття, то у другому йдеться про конкретні причини суму дівчини-буфетниці, якими виступають її безпросвітне одноманітне існування та нелегка праця.

Мотив осені, властивий творчості символістів (і не тільки символістів), що асоціювався з відчуттями швидкоплинності життя, безнадії, безпричинної туги, С.Чарнецький часто передає за допомогою півтонів і нюансів, що надавало його поезіям тонкого імпресіоністичного шарму. Як, скажімо, у вірші “Настрій”, що не увійшов до жодної з його збірок, але який він пропонував Я.Весоловському до часопису “Буковина” ще в 1903–1904 р.:

На крилах вітру фаль*
Бита тугою –
Душа моя летить
До світла, далей, мли.

Летить в незнану даль
Що густо вткалась млою
Бо там останній цвіт
конає в тій дали...⁹

“Останній цвіт”, що “конає в тій дали”, виступає тут як уособлення життя, що вже згасає. Є в ліриці С.Чарнецького й такі символи, як *квітки на гробі, біла рожка, що гасне на грудях коханої, гаснучі руги*. Разом із образом місяця – *блідого сича ночі*, що, очевидно, може озватися голосом нічної птиці, цей символічний образний ряд створює відчуття трансцендентної безконечності і приреченості, прикметні для світосприйняття поета-символіста.

Водночас М.Ільницький зазначає, що в ліриці С.Чарнецького “вражає тонке сприйняття природи. Ліричний герой поета постійно зачарований, він “зливається” з нею в момент духовного сум’яття чи піднесення. Настрої лірики С.Чарнецького, навіяної враженнями карпатських красвидів, перегукуються з мотивами “Кримських сонетів” А.Міцкевича”¹⁰. Прикладом якогось особливого, чуттєвого ставлення С.Чарнецького до природи служить, зокрема, вірш “Говерла”¹¹. До речі, цю поезію переклав (російською) білоруський поет М.Богданович для своїх студій про Галичину, а Т.Голлендер – польською:

Горо, моя горо! Тебе я розумію...
Твоя судьба – в снігу красніти та в інєю,
Твоя душа в зими обіймах вічно мліє.

Ти все сповита в мрак, і літо над твоєю
Короною теплом ніколи не повіє –
Гей! Як схожа ти із долею моєю!

М.Євшан, кепкуючи з цього пасажу, писав: “...С.Чарнецький, станувши, наприклад, перед одною з гір Чорногори, так і кличе до неї на весь голос: горо! Я твій смуток розумію!”¹²

Поезія осінньої меланхолії, як вважають деякі дослідники, найбільше ріднить С.Чарнецького із Б.Лепким. Його осінь часто персоніфікована: *сумерки, сонце, дощ, вітер* виступають від її імені, а кожна трирядкова строфа – то окрема метафора:

В пустому полі вітер ходить
Та й за собою
Тугу волочить.

Тонким композиційним малюнком та ритмомелодикою цей вірш пов’язаний із циклом “Відзвукі” зі збірки С.Чарнецького 1917 р.

Ще одна прикметна особливість першої збірки С.Чарнецького – присутність перекладів і переспівів із творів польських поетів, що свідчить про польські впливи на формування молодомузівської естетики взагалі та тодішні поетичні уподобання поета зокрема.

* хвиль.

⁹ ЦДДА у Львові. – Ф. 381. – Оп. 1. – Спр. 64. Листи до Ярослава Весоловського.

¹⁰ *Розсипані перли: Поети “Молодої Музи”* (упоряд., передм. та прим. М.Ільницького). – К., 1991. – С. 15.

¹¹ Тут і далі подаємо за зб.: В годині сумерку. – Л., 1908.

¹² *Євшан М.* Критика. Літературознавство. Естетика / Упор. Н.Шумило. – К., 1998. – С. 564.

Критик Я.Гординський, який наголошував на помітному зв'язку “першого угруповання письменників української модерни, що з'єдналися були під назвою “Молода Муза”(1906–1911)”, із новою польською поезією, 1935 року писав: “Межі того зв'язку ще не визначені докладно, але я вкажу, наприклад, на те, що С.Чарнецький, пізніший перекладач Міцкевичевого “Конрада Валленрода”, сам зазначає у своїй збірці (“В годині сумерку”. – *Н.М.*) деякі переклади з польських поетів”¹³.

Водночас перший критик збірки М.Мочульський писав про це значно емоційніше: “Для характеристики, в якій мірі Чарнецький залюблений у польських поетах, додаю в кінці, що у своїй збірці подав він перекладом твори Годлевського, Марії Вольскої (D-mol) (у збірці цей вірш міститься під заголовком “Не жди! (З Вольскої)”. – *Н.М.*) і Петшицкого”¹⁴. У цій же рецензії М.Мочульський *звинувачує* С.Чарнецького в наслідуванні польських поетів, насамперед К.Тетмаєра, С.Виржиковського й навіть у прямих запозиченнях з них. Критик вважає, що “безнадійний смуток і еротизм”, в якому С.Чарнецький “хоче втопити той смуток (напр. “Eh, vive la vit!”) – породило не дійсне життя, лише лектура деяких польських поетів, головню Казимира Тетмаєра, який на початку 90-х років згубив свої молодечі ідеали, попав у безнадійний смуток”¹⁵.

Ці зауваження, подекуди справедливі, зумовлені принаймні двома причинами. М.Мочульський, апологет реалістичного письма, по-перше, апіорі виступав проти “Молодої Музи”, а по-друге, проти полонізмів у мові С.Чарнецького.

Але в будь-якому разі не можна було ні заперечити польські впливи на творчість молодомузівців, зокрема й С.Чарнецького, ні тим паче боротися з ними. Вони були. Цьому об'єктивно сприяли такі чинники, як близькість географічного розташування країн, живі контакти митців, не говорячи вже про історичну тяглість культурних взаємовпливів тощо, що робили галицький терен сприятливим для західноєвропейського модернізму.

М.Євшан, який у контексті польських впливів називає імена молодомузівців – Луцького, Твердохліба, Чарнецького, Коковського, Голубця, – застерігає: “...головна річ в тім, щоби заходячи в тісніші зносини з чужими літературами, не затрачувати оригінальних прикмет своєї і не примушувати її надягати на себе чужі її костюми, хоч би й які вони були принадні”¹⁶.

З усіх молодомузівців, напевно, саме С.Чарнецький найбільше зазнав польських впливів (з огляду на своє походження й навчання), але при цьому його творчість не втратила оригінальних національних прикмет. Хоч деякою мірою тісні контакти з польською культурою справді відбилися на мові поета, на чому любили наголошувати критики. Скажімо, Б.Рубчак писав: “Постать і життя Стефана Чарнецького найбільше зближається з тогочасним західним богемізмом. В українську літературу прийшов він прямо з середовища краківських символістів “Молодої Польщі”. Його поезія була б цікава, якби не сильні польські впливи на його мову, які не дозволяли поетові втримати ритм своїх строф”¹⁷.

Проблема літературної мови спорадично турбувала українців (не лише письменників) по обидва береги Збруча. У листі до І.Франка від 26 травня 1892 р. Леся Українка, обговорюючи, очевидно, коректуру збірки “На крилах пісень” і пропонуючи “компромісні варіанти”, писала: “Слово ясний, як і подібні до нього слова, справді можуть говоритися з різним наголоском, і се таки слід зазначувати (так само, як смутний і смутний)”, “В слові слізьми таки треба писати м'який знак, бо так вимовляється. Слово вяне можна писати або так, або в'яне, але ніяк не вяне, бо то, власне, вийде російська вимова. Інший, нехай теж так зостається... Щодо виразів: “розквітла” не здається мені

¹³ Гординський Я. Станіслав Виспянський і Україна // Відбитка з Записок НТШ у Львові, 1935. – Т. 155. – С. 122.

¹⁴ Мочульський М. Поезії Стефана Чарнецького. – С. 395.

¹⁵ Там само.

¹⁶ Євшан М. Критика. Літературознавство. Естетика. – С. 312.

¹⁷ Розитані перли: Поети “Молодої Музи”. – С. 38.

полонізмом — у нас так говорять”¹⁸. Останній приклад особливо красномовний: те, що І.Франко вважав полонізмом, для Лесі Українки було місцевою говіркою. Відгомін цієї проблеми спостерігаємо й на сторінках газети “Краківські вісті” в дискусії 1943 року, спровокованій статтею В.Чапленка “Під знаком української мови” (Ч. 124), в якій йшлося про особливості “львівської” української мови з позиції “східняка”. Ю.Шевельов у статті-відгуку “За українську літературну мову” застерігає проти такого спрощено-“впливологічного” підходу, коли “все, що не подобається, проголошується польським впливом або російським впливом”. Критик виступає проти того, щоб розкидати “свої багатства, свої надбання, заявляючи, що це ми вкрали в сусідів. Ми ладні визнати, що все спільне — не наше”¹⁹ (на жаль, така тенденція зберігається й донині). У світлі цих настанов видається можливим визнати шарм галицького колориту в мові С.Чарнецького й констатувати це як її особливість, а не як недолік.

Мовознавець Г.Вокальчук у дослідженні авторських неологізмів в українській поезії ХХ ст. (лексикографічний аспект) наводить низку неологізмів С.Чарнецького²⁰:

Вітер-волокіта, ім., ч. р.;

Зазірний, прикм. <від за зорями>, і Засвіт, ім., ч. р.: *Твій голос — то слізна без слів / Молитва білих квітів /, То тихий мелодійний спів / Із зазірних засвітів...*

Пропамятний, прикм., ...*Пропамятний хрест мій положиш на груди...*

Розміряння, ім., ж.р. *В розмірянь болісній годині...*

Насправді неологізмів у поезії С.Чарнецького значно більше, він творив власну глибоко індивідуальну поетичну мову, в якій полонізми, галицизми, зміщені наголоси, незвичні синтаксичні конструкції — усе це знаки певного фрагмента дійсності, того часу, в який жив поет, і його світогляду.

Найбільшу цінність, на мою думку, у дебютній збірці С.Чарнецького становить цикл “До Неї” із 16 любовних віршів, щоправда, позначених впливом ліричної драми Івана Франка “Зів’яле листя”. Варто зазначити, що впливу І.Франка зазнали тою чи тою мірою всі молодомузівці. Насамперед у царині інтимної лірики, бо саме вона, на протигагу суспільно заангажованій літературі з її набором шаблонів, стала полем їхнього спільного творчого пошуку.

Як зазначає М.Ткачук, “українські символісти вважали, що чуттєвість визначає творчий акт митця, все пропускається крізь серце творчої природи, яке є осередком людських думок, почуттів. Важливим складником концепції “філософії серця” є невпинне поривання української людини до Краси і Правди як характерного вияву її шляхетного духу”²¹.

А це чи не основні прикмети української народної пісні, що, своєю чергою, означає національні основи українського модернізму? Творення національного стилю — того, за Є.Маланюком, найтруднішого й найконечнішого “завдання синтезуючого українського творчого процесу сучасності”²², зумовила, хоч не однаковою мірою, інтимна лірика обох поетів (Франка й Чарнецького). Зокрема, у ній присутній мотив любові-муки, який можна узагальнити словами народної пісні: “Хто в любові не знається, той горя не знає”. Є в поезії обох авторів й інші фольклорні образи, скажімо, дівчини-горлички — *голубочки*, яка втекла від, очевидно, яструба чи орла (згідно з народною міфологією орел, яструб — то ще й парубок). У І.Франка:

Ой жалю мій, жалю,
Гіркий непомалу!

Упустив я голубочку
Та вже не спіймаю ²³.

¹⁸ *Лесь Українка*. Твори: У 4 т. — К., 1982. — Т. 4: Оповідання; Статті; Листи / Упоряд. та прим. Н.Вишневіської. — С. 255.

¹⁹ *Шевельов Ю.* За українську літературну мову // *Краківські вісті*. — 1943. — Ч. 147.

²⁰ *Вокальчук Г.* Авторський неологізм в українській поезії ХХ століття (лексикографічний аспект). — Рівне, 2004.

²¹ *Ткачук М.* Модерністський дискурс лірики та новел Богдана Лепкого. — Тернопіль, 2005. — С. 36.

²² *Вістник*. *Вістник*. — Л., 1939. — Т. 2. — Квітень. — С. 314.

²³ *Франко І.* Збір. тв.: У 5 т. — К., 1976. — Т. 2. — С. 143.

“Зів’яле листя” “...являється зразком модерної української лірики на давніх народних мотивах”²⁴, – писав про живильне джерело Франкової інтимної лірики Б.Лепкий, упорядковуючи 1922 року поетичну антологію “Струни” (немовби наголошуючи на “подвійній” природі українського модернізму: національній (традиційній) і власне модерній – себто набутій, європейській).

Цікава в цьому сенсі поезія С.Чарнецького “Ти щезла скорше, як туман вечірній...”, що, серед інших, увійшла до антологій, упорядниками яких були І.Франко (“Акорди”) та Б.Лепкий (“Струни”). Чи не з огляду на її пісенність, мелодійність, народну метафоричність?

Ти щезла скорше, як той привид красний,
Що в літню ніч на душу налітає,
І в світ веде чужий, щасливий, ясний.

Лишила ся одна тоска по тобі,
що стадом хмар хвилину втіх стемняє,
І спомини, немов квітки на гробі...²⁵

Щоправда, тут спостерігаємо трирядкову строфу (не властиву народній пісні, але яку зустрічаємо й у І.Франка) та складніший образний комплекс, який створює певну настроєву атмосферу, що притаманно образній системі лірики символістів. Але конструкція “І спомини, немов квітки на гробі” – порівняння, яке може бути як у фольклорній, так і в літературній поетичній традиції. Має рацію В.Погребенник, який стверджує, що звернення молодомузівців до фольклору було виявом нової традиції емоційного й естетичного переосмислення народнопоетичних першоджерел як певної опозиції до народницько-етнографічного побутопису²⁶.

На жаль, С.Чарнецький чомусь не опублікував ліричної мініатюри “Ти щезла скорше...” у жодній зі своїх збірок. Хоча М.Мочульський, не зважаючи на це, згадує її в рецензії на першу збірку поета серед найкращих тут, на його думку, творів, таких, як “Село нудьгує...”, “Місячна соната”, “Там, де гора чорна, сумна”. Критик віддає належне С.Чарнецькому і як “авторові гарної пісні “І вже на тім падолі сліз, дівчино...”, навіяної беклінівською картиною “Острів померлих”.

У збірках С.Чарнецького перший її рядок-назву замінено на “І вже в проваллі тім плачу, дівчино...” Очевидно, автор свідомо “осучаснив” його, пожертвувавши задля цього значно глибшою, біблейною метафорою. До речі, згадана поезія увійшла і до третьої збірки С.Чарнецького в тій само редакції, що свідчить про дещо легковажне ставлення поета до своїх віршів, про відсутність прагнення до вдосконалення. Іноді автор вдавався до не дуже вдалих спроб осучаснити вірш.

При цьому варто зазначити, що любовна лірика С.Чарнецького прийнята ніжністю й відданістю коханій:

Коби я міг, як тії білі цвіти,
Що на твоїй принадній груді в’яли, –
Коби я міг так все при тобі мріти
Краси твоєї чаром зір поїти, –
Як білі цвіти, що на груді в’яли...

Коби я міг, як тії білі цвіти,
Що на твоїй чарівній груді в’яли, –
В твої промінні очі все глядіти,
Під подихом твоїм в нестямнім шалі мліти,
І в’янути, як цвіти ті конали.

На думку Б.Якубського, С.Чарнецький був найщирішим ліриком із грона “Молодої Музи”: різнить його “від трьох названих поетів “молодомузівців” (Лепкого, Пачовського, Карманського. – Н.М.) сильний і щирий ліризм, ліризм не наївно-просвітянський, як у Лепкого та Твердохліба, не риторично-патетичний, як у Карманського з Пачовським, а таки щирий, глибокий ліризм”²⁷. На противагу

²⁴ *Струни*: Антологія української поезії від найдавніших до нинішніх часів. Для вжитку школи й хати влаштував Богдан Лепкий. Спільне видання “Українського слова” і “Української народньої бібліотеки”. – Берлін, 1922. – С. 2.

²⁵ *Акорди*: Антологія української лірики від смерті Шевченка / Уложив І.Франко. З ілюстраціями Ю.Панькевича. – Л., 1903. – С. 299.

²⁶ *Погребенник В.* Поети-“молодомузівці” та фольклор: [Б.Лепкий, П.Карманський, В.Пачовський, С.Чарнецький] // *Слово і Час*. – 1990. – №9. – С. 56.

²⁷ *Галицька* та буковинська поезія ХХ віку [Передм. та упорядк. Б.Якубського]. – Х.; К., 1930. – С. ХХХ.

Пачовському, який писав вірші в альбоми Дзюні, Стефці, Олі та ін., Чарнецький ніколи не називає ім'я своєї коханої. Річ у тому, що він, як і Франко, як і ліричний герой любовної народної пісні, кохав і страждав по-справжньому:

Твій голос — то **слізна** без слів
Молитва білих **цвітів**.
То тихий мелодійний **спів**
Із зазірних засвітів.

Твій голос — то страшний проклін,
Аж серце каменіє...
Твій голос — то надгробний дзвін
Над труною надії...

Звернімо увагу на ці рядки. Вишукана алітерація надає їм якоїсь особливої дзвінкої мелодії... Очевидно, зразком справжньої поезії може послужити не один із віршів С.Чарнецького з циклу “До Неї”, що увійшли до його першої збірки, в якій, варто зазначити, можна спостерегти спільні мотиви із “Зів'ялим листям” І.Франка.

“І в нашого поета було нещасливе кохання і до кінця життя добувало з його зачарованої скрипки тони ніжні, тужливі, сердешні, — трагічні...”, — писав про причини народження “Зів'ялого листа” М.Мочульський. Те саме можна сказати і про цикл “До Неї” зі збірки молодомузівця С.Чарнецького “В години сумерку”.

Окремої уваги заслуговує поезія С.Чарнецького “Сумні ідем”, яка відкриває збірку “В годині сумерку” і вміщена останньою у збірці 1920 року “Сумні ідем”:

З п'ятном німих терпінь явились ми на світ,
З чолом, завітчанам в зів'ялий ранком цвіт,
Життя прибрало нас в зір згаслих діядем —
Сумні ідем...

.....
Над нами хоч шумить труба бурхливих днів,
Не гріє сонце нас, ні вольний, дужий спів:
Безголосно колись торбами накладем
І в смутку відійдем...

Цю поезію з певною мірою застереження можна вважати поетичним маніфестом “Молодої Музи”, навіть цілого покоління, а радше якоїсь його частини, яка вже не дослухається до батьківських настанов, але ще не побачила чітко тих берегів, до яких її несла нова муза. Ці прикмети “маніфесту” завважив ще Б.Якубський, на думку якого С.Чарнецький безнадійним тоном говорив про покоління, яке “сумерк породив”, бо “кожному поетові властиве є бажання бути співцем свого покоління”²⁸. І далі, аналізуючи поезію “Смутні ідем”, критик убачає в ній програмний вірш поета-модерніста, прикметний для всіх його трьох збірок “з такими песимістичними назвами” (при цьому слід пам'ятати про ідеологічну заангажованість Б.Якубського).

В.Качкан, автор розвідки “Степан Чарнецький — в культурологічному оздобленні часу” у поезії “Сумні ідем” убачає поетову пересторогу про те, що насувається світова бойня!²⁹ Погодитися з цим важко, адже вірш написаний 1904 року, тобто за десятиліття до першої світової війни.

Звісно, формування С.Чарнецького як поета відбувалося насамперед у середовищі “Молодої Музи”, тому його не можна розглядати поза контекстом цього літературного угруповання. Водночас він творив свою індивідуальну поетичну мову, що яскраво засвідчила поетична збірка “В годині сумерку”.

м. Львів

²⁸ Галицька та буковинська поезія ХХ віку [Передм. та упорядк. Б.Якубського]. — 1930. — С. XXXI.

²⁹ Качкан В. Хай святиться ім'я твоє: Історія української літератури і культури в персоналіях (ХІХ — ХХ ст.) — Л., 2004. — Кн. 6-7. — С.500.